

התעמלות רוחנית: היתרון של לימוד תורה בעמל ומאמץ

מה הקשר בין "חוקים" ל"תורה"? איך המילה "בחקתי" רומזת ללימוד בעמל? הרי "חוקים" ו"לימוד" הם הפכים גמורים: המילה "חוק" מסמלת את מה שאין בו שכל, בעוד שלימוד התורה מבוסס על הבנה והשגה. חוקים מסמלים כניעות וציותנות למחוקק, בעוד שלימוד מהותו העמדת האדם במרכז שמנסה להבין בשכלו את רצון ה'.

ב"ה | פרשת בהר-בחוקותי | תשפ"ה

הברכות יתרות על הקללות ... בכרכות פתח באל"ף - אם בחקתי וסיים בתי"ו ו'אולך אתכם קוממיות', שהברכות באות מאל"ף ועד תי"ו. ואילו הקללות פתח באות ו' - ואם לא תשמעו וסיים ב-ה' - 'כיד משה' ובין ו ל-ה אין כלום.

הברכות נאמרו מא' עד ת', לרמז שמי שיקיים רצון ה' - יזכה בכל הברכות, כולל הכל מהכל. אלא שהתורה מזכירה רק את הכללים, בתור ראשי פרקים, כמו "ונתתי שלום בארץ", אבל זה כולל אלפי פרטים, של שלום שלוה ובטחון ושגשוג וידידות עם העמים והשקעות כלכליות וכו'. לעומת זאת, הקללות מתחילות ונגמרות בשתי אותיות סמוכות - ו וה"א. לומר שמה שיש ולא יהיה יותר מזה. בחלק הקללות, התורה מפרטת את פרטי הסבל ופרטי המחלות, אבל לא יהיה יותר מזה.

(במילים אחרות: הטוב הוא הרגשה אחת וזהה. הטוב של הפרנסה הוא אותו טוב של הבריאות והטוב של הבריאות ברגליים הוא אותו טוב של בריאות הראש. כשאדם אומר "ברוך ה', טוב לי", זה כולל אלפי פרטים של טוב לי בפרנסה, ונחת, ובריאות, והתקדמות רוחנית והגשמה עצמית וכו'. לכן מספיק לומר באופן כללי יהיה טוב בפרנסה, בשלום ובביטחון. לעומת זאת, הרע ל"ע שונה מכאב לכאב. אינו דומה צער הבריאות לצער נחת מהילדים ח"ו. לכן כשאדם אומר "רע לי", הוא מפרט "כואבות לי הרגליים, והגב, ולא הולך עם הילדים וכו'". לכן התורה יורדת לפרט את פרטי הקשיים ח"ו).

המדרש מוסיף רעיון עמוק וחסידים במיוחד:

ויקרא רבה לה: קללות מן ו עד ה' - ולא עוד אלא שהן

בריאות מצריכה לעבוד קשה. אדם בריא הוא זה שמתאמץ מעבר למינימום ומתעמל לשחרר את הגוף. מנגה, אדם שחי חיים קלים וקורא עיתון - עלול להתנוון מהר.

גם בריאות רוחנית תלויה ב"עמל תורה". פרשת "בחקתי" מבטיחה את ברכות ה' העצומות, דווקא לאלו שיהיו "עמלים בתורה" ולא רק ילמדו תורה באופן קבוע. אף שגם זה דבר גדול. הברכות מעבר לרגיל, מובטחות לאלו שישחטו את הכוחות וילמדו תורה במאמץ, מעבר לאזור הנוחות. זה כולל הן פריצה כמותית בלימוד התורה - בקביעות חדשה וזמנים נוספים והן פריצה איכותית בלימוד התורה - בתחומים תורניים שאינם טבעיים עבורי, כמו לימוד הגמרא, שהוא אתגר גדול עבור אנשים רבים, שלא רגילים לסגנון ולתחומי העניין.

נברר היום מה המשמעות והיתרון של לעבוד קשה בלימוד התורה? למה לא מספיק עצם הלימוד?

הפרשה השנייה שקוראים השבוע, "בחקתי", היא פרשת השכר והעונש. הפרשה מבטיחה מחיר ותגמול לקיום המצוות: שכר גדול למקיימי רצון ה' ועונשים חמורים חלילה לעוברי רצונו. מקובל לכנות את הפרשה בשם "פרשת התוכחה" ולהניח את הדגש על חלק העונשים שבה, שכן הוא הרבה יותר ארוך. בעוד שהברכות מתוארות באחד עשר פסוקים, הקללות פרושות על עשרים ותשעה.

אולם זאת אשליה אופטית: האמת היא שחלק הברכות הוא הרבה יותר משמעותי.

1. **תנחומא ראה:** כשוא משה לברכנו - מעט ברכנו וכשבא לקללנו הרבה קללנו?! ...! הקללות בתורת כהנים כט פסור-קים והברכות יא פסוקים?! ...! [אלא] מי שמביט בהן מוצא

משמעות חדשה למונח "בחקתי":

רש"י: 'אם בחקתי תלכו' - יכול זה קיום המצות, כשהוא [ממשיך ואומר]: 'ואת מצותיו תשמרו ועשיתם אותם' הרי קיום המצות אמור? הא מה אני מקיים 'אם בחקתי תלכו': שיהו **עמלים בתורה**.

המילים "בחקתי תלכו" מדברות על לימוד התורה ולא על קיום המצוות, ובוזה גופא, לימוד מתוך עמל ויגיעה. כך שברכות הקב"ה ניתנו על סוג ספציפי מאוד של לימוד התורה: מתוך יגיעה ומאמץ. בהערה! הובא רעיון יפה.

המונח "עמל תורה" כולל כמה פרטים. הן עמל בזמן, כשהגוף עייף ומותש.

רמב"ם תלמוד תורה ג: אין דברי תורה מתקיימים באלו שלומדים מתוך עידון ואכילה, אלא במי שממית עצמו עליהן ומצער גופו תמיד ולא ייתן שנת לעיניו, לעפע-פיו תנומה. אמרו חכמים דרך רמז: 'זאת התורה אדם כי ימות באהל' - אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו באוהלי חכמה.

הן עמל בשינון והעמקת הדעת, מעבר לרגילות הלימוד כמובא בגמרא:

חגיגה ט: "אמר בר הי הי להלל: מאי דכתיב (מלאכי ג, יח) 'ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלקים לאשר לא עבדו', היינו צדיק היינו עובד אלקים היינו רשע היינו אשר לא עבדו? א"ל 'עבדו ולא עבדו' תרוייהו צדיקי גמורי ניהו והכלל זאת נקרא 'אשר לא עבדו' (ד) אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד. ומשום פעם אחת קרי ליה 'לא עבדו?!' אמר לו: כן, צא ולמד משוק של חמרין שמסיעים עשרה פרסי בזווא, ואחד עשר פרסי בתרי זוזי (ישכיר לך אדם חמורו בזוז אחד, שכבר נהגו כן, אבל אם תאמר לו לילך פרסה יותר - ישאלך שני זוזים, כי הוא יותר מרגילותו)".

והן עמל בדרך ללימוד התורה:

מנחות ז,א: אבימי נשכחה ממנו מסכת מנחות. הלך לבית תלמידו, רב חסדא, וביקשו ללמדו. ולמה לא שלח לתלמי-

הפוכות מסדר האותיות (שהאות ו באה אחרי ה). אמר רב אבין: אם זכיתם הריני **הופך לכם קללות לברכות**. אימתי? כשתשמרו את תורת.

לא רק שהקללות באות באותיות סמוכות, אלא בסדר האותיות עצמן הן הפוכות. לומר ששורש הקללות הוא **ממדת הרחמים** ואם אדם ישכיל להבין מסר הקללות הן **יהפכו אחורה לברכה**. כפי הלשון הידוע בספר היום יום: "כשאבא קורא אין שומעים קללות". בפשטות, כאב פיזי הוא צפירת אזעקה לעצור את סדר החיים המופרע ולתקן מה שצריך, דיאטה, כושר וכו' וכך במובן הרוחני.

איך זוכים אפוא לכלל הברכות ועד שאפילו הקללות הופכות לברכות? כך מתחילה הפרשה:

2. **ויקרא כו:** אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם: ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יכולה... והשיג לכם דיש את בציר וכציר ישיג את זרע ואכלתם לחמכם לשבע וישבתם לבטח בארצכם

לכאורה משמעות המילה "בחקתי" היא ידועה וכבר נאמרה בתורה והוסברה ברש"י:

בראשית כו,ה: עקב אשר שמע אברהם בקלי וישמר מש-מרת **מצותי חקותי - רש"י:** 'מצוותי' - מצות שאילו לא נכתבו ראויין להצטוות כגון גזל ושפיכות דמים. 'חקתי' - דברים שיצר הרע ואומות העולם משיבין עליהן: אכילת חזיר, לבישת שעטנז, שאין טעם בדבר, אלא המלך גזר חקו על עבדיו.

המילה "בחקתי" מתייחסת במיוחד לאותה קבוצת מצוות על שכליות שאיננו מבינים טעמים ומקיימים אותן כמו "חוק" שרירותי בציינתן גמורה. כמו שעטנז, קורבנות וטומאה וטהרה. בכך מובן המשך הלשון "תלכו", שכן הציינתן לדרך המצוות נקראת 'הליכה' ציינתית עם הרגליים בדרך התורה.

ספורנו: 'חקות' הם גזרות מלך שינהג האדם בהם בהש-תדלות עסקי חייו, וההתנהגות בהם יקרא הליכה, כאמרו 'ובחקתי לא תלכו', 'ואת חקתי תשמרו ללכת בהם'.

אולם רש"י מעתיק מדרש ספרא בכיוון שונה לחלוטין ומעניק

1 החפץ חיים מסביר שהקב"ה משלם לפי העמל עצמו וללא קשר לתוצאה. העמל חשוב יותר מאשר התוצאה.

הנה הגמרא אומרת (ברכות כח) שהיוצא מבית המדרש אומר: "מורים אנחנו לך ששמת חלקנו בין יושבי בית המדרש ... אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר". מה הכוונה ש"הם עמלים ואינם מקבלים שכר"? שהם עמלים ומקבלים שכר רק על התוצאה, אבל אף אחד לא משקלל את המאמץ ואילו הקב"ה משקלל את העמל עצמו ללא קשר לתוצאה.

למה הדבר דומה? אדם נכנס לחנות חליפות ועובר על תוויות המחיר. הראשונה 100 דולר, השנייה 150 דולר, השלישית עשרת אלפים. הוא היה בטוח שזאת חליפה של מעצב-על ולבש אותה בהתרגשות. לתדהמתו היא הייתה פגומה, החוטים פרוצים והכפתורים לא עמדו ישר. הוא נדהם: חליפה כזו לא לוקחים בחינם והם דורשים \$10,000?! בעל המפעל הסביר: את החליפה תפר חיית עיוור שבקושי רואה מהו עושה. הוא עמל עליה כמה שנים והם נאלצו לשלם לו את כל המשכורת. וכיון שכך הם דורשים עליה פי כמה... ככה זה אצל הקב"ה, הוא משלם לפי העמל ולא רק לפי התוצאה.

דו שיבוא אליו? חשב שכך הלימוד ייקלט בו יותר (רש"י):
כמובא במגילה ו' אם יאמר לך אדם יגעתי ולא מצאתי –
אל תאמין, לא יגעתי ומצאתי – אל תאמין. **יגעתי ומצאתי**
(תאמין).

בהערה² הובאו 2 סיפורים כדוגמאות לעמל תורה.

אמנם הנושא לעומקו קשה להבנה: א. למה החיים חייבים להיות קשים? מה לא טוב באחד שיש לו שני שיעורים בשבוע וראוי לקבל את כל הטוב שבעולם?

ב. יתירה מכך: מה הקשר בין "חוקים" ל"תורה"? איך המילה "בחקתי" רומזת ללימוד בעמל? הרי "חוקים" ו"לימוד" הם הפכים גמורים: המילה "חוק" מסמלת את מה שאין בו שכל, בעוד שלימוד התורה מבוסס על הבנה והשגה. חוקים מסמלים כניעות וצייתנות למחוקק, בעוד שלימוד מהותו העמדת האדם במרכז שמנסה להבין בשכלו את רצון ה'.

עד היכן הדברים מגיעים? הגמרא (בבא מציעא נט) מספרת את הסיפור המפורסם אודות "תנורו של עכנאי". רבי אליעזר בן הורקנוס ורבי יהושע בן חנניה חלקו אודות תנור חרס מסוים האם מקבל טומאה. רבי אליעזר סבר שהתנור טהור ורבי יהושע סבר טמא. נערכה הצבעה בין החכמים והרוב סברו רבי יהושע וההלכה הייתה אמורה להיקבע כמותו.

אולם פרצה דרמה: רבי אליעזר סירב לקבל את הכרעת הרוב. אף שהם רבים בכמות, אבל הוא חשוב מהם באיכות, כמו התואר המפורסם שלו: "רבי אליעזר הגדול". הוא היה משוכנע שהקב"ה אתו וכדי להוכיח זאת חולל כמה ניסים פלאיים: הוא אמר אם הלכה כמותי – עץ החרוב שעומד מחוץ לבית המדרש יעקר ממקומו והוא נעקר ונפל. אם הלכה כמותי – אמת המים שזורמת בחוץ תחזור לאחוריה – והמים חזרו לאחוריהם. אם הלכה כמותי – כותלי בית המדרש יפלו – והם נטו ליפול. כשהחכמים סירבו להשתכנע, יצאה בת קול ואמרה: "מה לכם אצל רבי אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום". ואולם רבי יהושע נעמד מלוא קומתו והכריז "לא בשמים היא" וההלכה כדעת רבים.

מאוחר יותר פגש אחד החכמים את אליהו הנביא ושאלו מה עשה הקב"ה באותה שעה שבה דחו החכמים את חוות הדעת האלוהית! ענה אליהו: "חיך הקב"ה ואמר **נצחוני בני נצחוני**".

הגאון מוילנה מסביר את מהות שלוש הניסים שחולל רבי אליעזר: שלושתם נועדו להפגין את המסירות והכניעות שלו אל התורה, שלכן הוא זוכה לכוון נכון יותר לכוונה העליונה. ידוע שרבי אליעזר החל ללמוד תורה בגיל 28 ומסר עצמו לגמרי אל הלימוד, עד שלא אכל כלום וריח רע עלה מפיו. עץ החרוב העיד על כך שלמד תורה מתוך ויתור מוחלט על החומר. המים שיורדים למקומות נמוכים, מעידים על הענווה שלו וכותלי בית המדרש הוכיחו את ההתמדה ביום ובלילה בין כותלי החדר.

בכל זאת רבי יהושע טען, שענווה לא מספיקה, אלא צריך גם את דעת הרוב והרוב יכול לחלוק על ישיבה של מעלה, ועד שהקב"ה יאמר "נצחוני בני נצחוני".

אם כן, כיצד מכנה התורה את עמל הלימוד בהבנה והשגה בשם "בחקתי"? עוד צריך להבין מהו הלשון "תלכו" לגבי לימוד התורה?

אור החיים: [ומהו] טעם שקרא הכתוב עמל התורה חוקה ...
[ומהו] טעם אומרם לשון הליכה?

ג. מעבר לקשיים הרעיוניים, יש כאן מחסום פסיכולוגי שחייבים להתייחס אליו. בדעת בני אדם, המונחים "עמל" ו"לימוד" לא מתקשרים ביניהם. עמל הוא מאמץ וקושי, בעוד **שלימוד הוא חוויה מהנה**. אם אומרים לקיים מצוות מתוך מאמץ – זה מובן לגמרי. כי הגישה לקיום המצווה היא מורכנת ראש. אבל הגישה ללימוד תורה היא של חוויית עונג והזדהות ולמה לדרוש עמל?

זה עומק המחסום הפסיכולוגי בלימוד תורה, שאינו תואם את ההרגלים שלי. למשל, לימוד גמרא לאדם שאינו מורגל בכך. שכן הציפייה מלימוד היא לחוויה נהדרת של הזדהות והעמקה ואילו כשהדבר דורש מאמץ ואני נרדם על הספר – האכזבה מובנת מאלה.

אכן, תחושת הבטן הזו נכונה גם **מבחינה הלכתית**. ההלכה היא, שתורה ניתנת כדי ליהנות, בניגוד למצוות שניתנו כדי ללמד עבדות וציות.

3. ראש השנה כח: אמר רבא המורדר הנאה מחבירו – מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה – **רש"י:** דמצוות לאו ליהנות ניתנו לישראל, אלא לעול על צוואריהם ניתנו.

2 עמל תורה: 1: הט"ז, רבי דוד סגל, היה בצעירותו רב בעיירה קטנה בגליציה בשם פרוביז'נא. תושבי העיירה היו עניים מרודים ולא שילמו לרב, אך הוא שקד על תלמודו ביום ובלילה. פעם למד באמצע הלילה ולפתע חש כאבים בשן. כיון שלא הייתה בביתו טיפת אלכוהול, צעד לבית המרוח וביקש כוסית קטנה. המוזג היהודי ביקש תשלום של קופיקה אחת, אך הרב התנצל כי הוא שרוי בעוני ואין לו מטבע. הרב ביקש לרשום בהקפה ובעתיד ישלם. המוזג לא היה אדם חכם וכתב על הלוח מאחוריו: הרב מרא דאתרא – קופיקה אחת.

בבוקר הגיעו העגלונים להרטיב את הגרון ונדהמו לראות על הלוח: וסילי 12, ניקיטה 15, הרב שליט"א 1. זה מה שעושה הרב שלנו באמצע הלילה?! במקום ללמוד תורה הוא שותה עם האיכרים הגויים?! הלשון הרע התפשט ועד הערב כבר פוטר ממשרתו. הוא נאלץ לעזוב את העיר מחמת הבושה, אך לא אמר נואש: הוא המשיך ללמוד בעוני, ובהמשך הפך לרב העיר החשובה לבוב ולאחר מגרולי הפוסקים בכל הדורות.

2. שמעתי מהרב יוסף צבי סגל: הוא שהה אצל הרבי מליובאוויטש בחודש תשרי תשכ"א. ראש השנה חל אז בימים חמישי ושישי – והרבי לא נהג לישון בראש השנה. אחר כך הגיעה השבת ובליל שבת, הרבי לא היה ישן באופן קבוע. בימים ראשון ושני בלילה, התקיימה יחירות לאורחים לאורך כל הלילה, וכך הבחורים הבינו פתאום, שהרבי לא ישן כבר כמעט שבוע ימים.

כמה בחורים החליטו לעשות משמרת ולעקוב מתי הרבי ישן. היה שם חלון, ממנו היו יכולים להשקיף על החדר ולראות את הראש. הוא שמע את קולו של הרבי לומד ומתנגן, ולאט לאט הקול נחלש והיה נראה שהרבי הוריד את הראש על השולחן. אחרי תנומה בת שבע דקות! הרבי קם, נטל את הידיים ושב ללמוד עם כל החיות...

ההלכה היא, שאדם שנדר שלא ליהנות מחברו – יכול לשמוע ממנו תקיעת שופר. שכן מצוות שופר לא ניתנה להנאה, אלא לקבל את עול המלך. ולכן היא אינה נכללת בהנאה אסורה.

מצד שני, לגבי לימוד תורה נאמר להיפך: שניים שנדרו שלא ליהנות זה מזה – אסור להם ללמוד בספרי תנ"ך שנקנים מכספי כלל תושבי העיר, כי הם נהנים אחד מהשני. ואף שמדובר בדבר מצווה, אבל עצם מצוות לימוד התורה נועדה כדי לשובב את הנפש ולסחוף ולרומם את שכל הלומה.

נדרים ה,ד: הריני עליך חרם ואת עלי – שניהם אסורים...
בדברים של אותה העיר, כגון הספרים.

רבי אברהם מן ההר: ויש מי שמקשה, היאך נאסרים לקרוא בספרים והלא מצווה היא ומצוות לאו להנות ניתנה? לא שייך טעמא אלא במצווה שהיא תלויה במעשה, שאינו עושה להנאת גופו אלא מה שהצטווה מאת השם... אבל מצוות לימוד שהוא ציור הלב וידיעת האמת, עיקר הציורי הוא כדי לצייר האמת ולהתענג עליהנות במדע לבבו ושכלו כדכתיב 'פקודי ה' ישרים משמחי לב'.

אם כן, מה חשיבות עמל התורה? ולמה הדבר נרמז במילים "בחקתי תלכו"? רבותינו נשיאנו האריכו בדברים במהלך הדורות.

ה. האדם נועד לעבוד קשה. במטרה לגרום לנו לפרוץ גבולות וללכת אל מעבר לעצמנו המוגבל, הקב"ה ברא אותנו בצורה כזו, שאנו נהנים להתאמץ ולהוציא כוחות. זה לא נגמר בהנאה, אלא הופך להיות אהבה: העבודה הקשה קושרת אותנו אל הדבר וגורמת לנו להעריך אותו.

נאמר כך: אדם לא עובד קשה עבור מה שהוא אוהב, אלא אוהב את מה שעבד קשה בשבילו.

זה היתרון הגדול של "עמל תורה". הוא קושר אותנו אל התורה באופן עמוק הרבה יותר. עמל שינוי הרגילות וקבלת החוקים שלמעלה מהשכל, מכריח אותנו להתאמץ מעבר למה שבא בטבעיות ולהוציא יותר כוחות נפש – והעמל חוקק בנו קשר של אהבה אל הדברים.

לכן לימוד התורה חייב לכלול את שני הפרטים: לימוד "מה שליבו חפץ", כדי ליצור הנאה וחשק בלימוד התורה. אי אפשר בלי זה. אבל הלימוד חייב ללכת מעבר להנאה כדי ליצור חיבור ומחויבות עצמי שלמעלה מהנאה. **הנאה יוצרת חשק, אבל מאמץ יוצר משמעות ומחויבות.** דבר שנהנים ממנו – אפשר גם לעזבו לטובת הנאה אחרת, אבל דבר שמתאמצים עבורו – הופך להיות חלק מהעצמי³.

משל מפורסם: בן של איש עשיר לא הזיז את עצמו. הוא ישן עד הצוהריים ואז בזבז את הזמן עד לפנות בוקר. האבא התפוצץ והחליט לחנך את הילד. הוא פנה לשכנו הנפח וביקש להכניס את הילד לעבודה. ביום ראשון הופיע הילד בנפחייה, אבל הנפח ראה שאין עם מי לדבר. הוא הגיע בבגדי נסיך והידיים החלקות שלו לא השתכנעו להיכנס לתוך האש. הוא ישב כל השבוע במשרד ושיחק במחשב.

ביום שישני נתן לו הנפח מאה שקל כמשכורת, כדי שאביו לא ירביץ לו. הילד חזר הביתה והראה לאבא את הכסף, ואולם אבא קפץ וקרע את השטר. הילד משך בכתפיו והמשיך הלאה. בשבוע הבא שוב ישב במשרד באפס מעש וקיבל משכורת. כשהאבא קפץ וקרע את השטר, משך הילד בכתפיו.

בשבוע השלישי, החל לשעמם לו. הוא החליף לבגדי עבודה, סחב מתכות כבדו ועמד עם הנפח מעל האש וצרב את הידיים. בסוף השבוע קיבל שטר שטר והביא הביתה. אבא בא לקרוע את השטר, אבל הילד קפץ וצעק: "לא, קרעתי את הגב בשביל להשיג את הכסף...".

בכך מבאר הרבי את החיבור בין המילים "בחקתי תלכו" ובין "שתהיו עמלים בתורה". המילה "בחקתי" היא מלשון "חקיקה באבן", שכן החוקים שלמעלה מהשכל, חוקקים קשר באדם שלמעלה מטעם ודעת. המאמץ האדיר ללכת אל מעבר לעצמי ולקבל חוקים שונים מסגנון החשיבה המקובל – סוחט את הנפש ומוציא כוחות אדירים שקושרים אותי אל החוקים. הדבר דומה לפסל שחורט באבן והחריטה הופכת להיות חלק מהאבן עצמה, בעוד שכתביה בדיו נשאת כשכבה נוספת על הקלף.

באותה מידה, המילה "בחקתי" רומזת ל"עמל תורה", משום שהעמל דורש כוחות אדירים וכך חוקק בנפש את האהבה לתורה. כשהנפש האלוקית מוסרת נפשה למען התורה – גם הנפש הבהמית נפתחת וחווה חריטה עמוקה. היא מבינה שהעסק רציני⁴.

בהערה⁵ הובא סיפור חזק.

3 בעומק יותר ובדרך החסידות (ראו מאמר 'מרגלא בפומיה דרבא תשמו): המאמץ לעמול בתורה באופן של קבלת עול, מחבר עם **האינסופיות** של התורה, שבמהותה היא למעלה משכל. כך שהיגיעה למעלה מהרגילות מוציא את האינסוף שבפנים ומחבר עם האינסוף האמתי. היא ההתעלות נעשה ב"עמל תורה": מצד אחד, מדובר בלימוד התורה, שהאדם ניגש לזה מתוך העמדת עצמו במרכז, כראוי ללימוד בהבנה והשגה, ומצד שני, בזה גופא מוסיף ומשלב עמל של קבלת עול והוא ההתעלות הגבוהה ביותר.

4 בכך מבארים את דברי המדרש: "ראתה שפחה על הים, מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי" ולכאורה אם ראתה גילויים נעלים מיחזקאל, למה נשאה "שפחה"? הייתה אמורה להפוך להיות יותר גדולה מהנביא? אלא שמ"לראות אלוקות" לא מתקדמים, השאלה כמה מתייגעים להתקדם הלאה בזכותו וכך לחקוק אותו בנפש.

5 סיפורי חסידים, זוין, מועדים 249: הצדיק רבי ישראל מרז'וין היה מגדולי החסידות בדורות הראשונים. הוא ניהל את חייו בעשירות וזכה להחזיק בתפילין נדירות שבהן התפלל סבו הגדול המגיד ממעזריטש.

אחרי פטירתו חילקו בניו את הירושה והמאבק העיקרי התמקד כמובן בתפילין הקדושות. הבנים סיכמו שכל אחד יכניס פתק בתוך מעטפה סגורה מהו מוכן

4. ליקוטי שיחות יז/9-318 והערות 9-28: צריך לומר בדברי רש"י שהעניין של 'עמלים בתורה', רמוז כבר במי" לים 'בחקתי תלכו'. ההסבר בזה: חקיקה צריכה הרבה יותר כוח ומאמץ מאשר כתיבה, ואולם החקיקה שנעשית באבן הטובה גורמת שינוי באבן עצמה. כך המצות שקרויות 'חר-קים' מלשון חקיקה: קיום דבר שאינו מונח מצד השכל ועד שהוא היפך השכל, הוא עבודה קשה, הרבה יותר מקיום דבר שמונח על פי שכל. ואולם הקיום גורם שינוי בנפש הבהמית עצמה. וכך כאשר לומד אדם באופן של 'עמל תורה', שמצריך יגיעה ומאמץ קשה, הדבר חוקק את הלב שלו ואפילו לב האבן נחרט ונימוח באמצעות עמל התורה, וכשהספור הידוע על רבי עקיבא שראה כיצד אבנים שחקו מים.

בכך מסבירים מפרשים אחרים את הלשון "בחקתי תלכו", שכן דווקא התמסרות באופן של "עמל תורה", גורמת הליכה והתקדמות אצל האדם ושינוי מהקצה אל הקצה.

דוגמה לכך אצל משה רבינו עצמו: רגע השיא בחייו היה בעיצומו של יום הכיפורים, כשהוא ירד מהשמים עם הלוחות השניות. התורה מתארת כי "קרן אור פני משה", משה נולד מחדש והתעלה מדרגת "איש" ל"איש האלוקים". פניו האירו באור יקרות והאור היה כה מסנוור ועוצמתי עד שהיה עליו לשים מסווה כשהוא דיבר עם ישראל.

אבל למה פניו בהקו רק כשירד עם הלוחות השניות? הרי הלוחות הראשונות שאיתם ירד בשבעה עשר בתמוז היו קדושות פי כמה? הראשונות היו "מעשה אלוקים" שנחצבו מאבן ספיר שתחת כיסא הכבוד, בעוד השניות היו בסך הכול מעשה ידי משה מאבן גשמית שצמחה באוהל על הקרקע?

התשובה כבירה: הלוחות הראשונות ניתנו לו כתלמיד, אבל הלוחות השניות ניתנו לו כמנהיג! הלוחות השניות ניתנו לו בעקבות העובדה שברגע המבחן של חייו, כשירד עם הלוחות הראשונות וראה את העם מפזז סביב העגל, והוא הבין את המשמעות של נתינת הלוחות בשעה זו אשר תקבע את המחויבות שלהם לה' ותגזור עליהם כליה - משה מסר נפשו ושבר את הלוחות לרסיסים.

ואדם מתעלה כשהוא בוחר, הוא אינו משתנה כל עוד הוא מקבל. עם כל הגילויים להם זכה קודם, הוא נותר "תלמיד", הוא קיבל

תורה אבל התורה לא שיקפה אותו (כביכול). היה פער בין הגוף הגשמי שלו ובין המסרים שקיבל. ואולם לאחר שיום צעד משמעותי משלו, פרץ מקרבו כל מה שקיבל קודם - ופניו זהרו באור יקרות. הגוף עצמו, האישיות הגשמית הפכה להיות של "איש האלוקים".

ההבנה הזו מיישבת תמיהה נוספת, כואבת ומציקה שלא נותנת מנוח: לאן נעלמו ילדיו של משה רבנו? איך יתכן שגדול המורים והמחנכים שחינך דור שלם והעמידו על הרגליים - לא הצליח באותה מידה עם ילדיו?

היהדות היא דת משפחתית, היא צומחת בבית ועוברת בתוך המשפחה מאבות ואימהות לילדיהם. כל תולדות ספר בראשית בנויים בצורה של "אלה תולדות נח ... ואלה תולדות יצחק בן אברהם". כל אדם גדול מעביר את המסורת לילדו אחריו וכך אנו מכירים לפרטי פרטים את המשפחה של אברהם, יצחק, יעקב, עמרם אבי משה, מרים אחותו ואהרן אחיו.

משה רבנו צועד תמיד כשהוא מוקף בכני משפחתו ומעצים את אחיו ואת אחייניו. כשהוא יוצא למלחמה הראשונה אחרי יציאת מצרים, מלחמת עמלק, הוא יוצא עם אהרן וחור, בנה של מרים. כשהוא נפרד לעלות לשמים וכאילו צופה בליבו את אסון העגל, הוא מדריך את העם לפנות בכל שאלה לאהרן וחור. זאת הרי הייתה הטענה של קרח שמששה שומר הכול לו, לאחיו ולאחייניו.

יש רק חריגה אחת בתולדות אבות האומה: אדם אחד אינו מעביר את המקל לילדיו שלו, ופלא הפלאות הוא שמדובר בגדול המחנכים והמלמדים. משה ממנה את בני אהרן, אבל לא את בניו שלו. הוא עצמו מצווה להעביר מרוחו ליהושע בן נון ולמנות אותו אחריו.

התמיהה כואבת יותר לאור העובדה ש**משה כן ניסה להכניס את ילדיו לתוך ההנהגה**. הוא הפציר בקב"ה למנות את בניו תחתיו, אבל הקב"ה סירב מהטעם הקשה שהם אינם ראויים להיות ממשיכי העברת התורה מדור לדור. כך לומדים חז"ל בפרשת פנחס: משה מבקש שם מהקב"ה למנות אדם שיירש אותו. וזה די תמוה: מה פתאום מתייחס משה להסתלקותו מהעולם? ולמה דווקא שם? אלא אחרי שנאמרה הלכת בנות צלפחה, לפיה הילדים יורשים את אביהם ואפילו בנות יורשות באין בנים, משה ניצל את העת רצון לבקש שחוק הירושה יחול גם בתוך משפחתו.

במדבר כז: וידבר משה אל ה' לאמר: יפקוד ה' אלוקי הרר-

לוותר מחלקו בירושה עבור התפילין, ומי שייתן את הוויתור המשמעותי יזכה באוצר. אחרי שכולם כתבו והכניסו במעטפה, הם שינו את דעתם והחליטו להטיל גורל. מי שזכה בתפילין היה הבן השלישי, ר' דוד משה, שהפך להיות האדמו"ר מצ'ורטקוב.

האח הגדול, האדמו"ר רבי אברהם יעקב פרידמן מסדיגורא, היה כאוב מכך שלא זכה, הוא היה הבכור וציפה לקבל יותר מחלקו וביקש לפתוח את מעטפת האח שזכה ולראות על מה וויתר. הם ראו שאותו אח התחייב לוותר על כל חלקו בירושה כדי לזכות בתפילין. כעת הבינו מדוע זכה בגורל.

חלפו שנתיים והאח הגדול מסדיגורא ישב עם חסידיו וגילה שכאבו לא חלף. הוא מקנא באחיו שזוכה להתפלל בתפילין של סבם, המגיד ממעזריטש. ניגשו שניים מחסידיו והתוודו על סוד נורא שמעיק עליהם: מיד אחרי אותו גורל, כאב ליבם לראות את רבם מקנא באחיו ולכן פתחו את התפילין והוציאו מתוכן את הפרשיות הקדושות והניחו במקומן פרשיות כשרות. מאז הם מסתובבים עם הפרשיות הנעלות ולא יודעים איך לצאת מזה.

האדמו"ר הזדעזע וביקש לקבל מיד את הפרשיות. הוא נסע לצ'ורטקוב וראה דבר מפתיע: אחיו התכונן לתפילה, לקח בידיו את התפילין הקדושות של המגיד, נאנח, והניח אותן בחזרה על השלחן. במקומן הניח תפילין אחרות. "אגיד את האמת", גילה האח הצעיר, "מאז ההגדרה לא הנחתי אותן. בכל פעם שאני לוקח את התפילין אני מרגיש קושי להניחן, כאילו אינני ראוי להן".

"אחי האהוב", ענה האח הגדול, "זה לא אתה שלא ראוי לתפילין, אלא הפרשיות הפשוטות לא ראיות לאדם כמוך. הבאתי לך את הפרשיות הקדושות של הסבא והן הראיות לאדם שנתן את כולו לזכות במצווה...".

חות לכל בשר איש על העדה - במדבר רבה שם - כיון שירשו בנות צלפחד אביהן, אמר משה: הרי השעה שאתבע צרכי. אם הבנות יורשות, בדין הוא שירשו בני את כבודי. אמר לו הקב"ה: 'נוצר תאנה יאכל פריה' (משלי כז יח) - בניך ישבו ולא עסקו בתורה, יהושע הרבה שרתך והרבה חלק לך כבוד והוא היה משכים ומעריב בבית הועד שלך, הוא היה מסדר את הספסלים והוא פורס את המחצלאות ... כראי הוא שישמש את ישראל.

התשובה של הקב"ה כואבת וישירה: ירושת ממון עוברת לילדים ישירות, אבל ירושת תורה עוברת רק לבנים ראויים ואילו בניך אינם ראויים לכך. ולא צריך להיות מפרש כדי לחפש הסבר: איך זה שרבן של ישראל לא הצליח בתוך ביתו שלו?

שמעתי רעיון מיוחד במינו בשמו של הגאון יוסף דב הלוי סולובייצקי, ראש ישיבת יצחק אלחנן ומגדולי רבני אמריקה, ולכאורה יסוד הדברים רמוז כבר באור החיים הקדוש: בני משה היו כעין תיירים בעם ישראל, הם צפו מבחוץ ולא קיבלו את ההזדמנות להיקשר עם התורה בעומקם. שכן בניו לא נאבקו על היהדות שלהם - ואדם לא מעריך דבר שלא עלה לו ביוקר, שלא התייסר להשיג אותו.

לשון הפסוק לגבי הגעת יתרו למחנה ישראל: "וייקח יתרו חתן משה את צפרה אשת משה אחר שילוחיה ואת שני בניה", אבל באיזה "שילוחים" מדובר? לאן "שלח" אותה משה? רש"י מביא שם כי משה התגלה כבעל וכאבא. כשהוא הגיע למצרים בפעם הראשונה עם אשתו ובניו, פגש אותו אהרן ונבהל: בשביל מה להכניס למצרים משפחה שלא סובלת? וכאן התגלו רחמי הבעל והאב והוא שלח אותם בחזרה למדין. אולם הרגע הזה חרץ את גורלם הרוחני: כי נאבדה מהם ההזדמנות להוציא כוחות על היהדות שלהם. הדרך שילד קונה דבר - היא לא באמצעות הנאות ופינוקים, אלא דווקא באמצעות מאמץ. היגיעה קושרת בין הילד ובין הדבר הנקנה והופכת אותו לבעל ערך בעיניו.

העירני חכם אחד שיסוד הדברים נמצא כבר באור החיים הקדוש:

שמות לב: 'למה ה' יחרה אפך בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים' - אור החיים: משה בא לסתור מה שאמר לו ה' 'ואעשה אותך לגוי גדול', [ענה משה] לא יתכן שימצא הכנת אושר הצדקות בבני משה שלא יצאו מארץ מצרים ... כי יציאת מצרים הוא דבר המעמיד השתעבדותם לבורא. משא"כ הבאים ממשה שלא ידעו ואינם בגדר יציאת מצרים והפסד זה אין לו תיקון.

המסקנה בעומדנו בערב חג השבועות מובנת מאליה: זה הזמן לפרוץ גבולות ולדרוש מעצמנו מעט "עמל תורה". התנועה הזו תחיה אותנו עצמנו בראש ובראשונה ותפתח שערים של התלהבות ורחינות, דבקות בקב"ה וגאולת עולם לכלל ישראל בקרוב ממש.

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל
ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי

ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי

להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב

השיעור המלא באתר
haravshneor.co.il